

PAPER

PORTRET SAN'ATIDA RAQQOSA OBRAZINI YARATISHNING ESTETIK MEZONLARI

Baltayeva Xalima Toraboyevna^{1,*} and Ibragimova Mahbuba G'ofurjon qizi¹

¹Urganch davlat pedagogika instituti San'atshunoslik kafedrası o'qituvchi

²UrDPI Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi ta'lim yo'nalishi talabasi

* baltayeva@gmail.com

Abstract

Mazkur ilmiy maqolada portret san'atida raqqosa obrazini yaratish jarayonining estetik, badiiy va psixologik mezonlari tizimli ravishda tahlil qilinadi. Tadqiqotda raqs san'atiga xos bo'lgan harakat plastikasi, ritm, tana dinamikasi va emotsional holatlarning portret janrida ifodalanish imkoniyatlari chuqur o'rganiladi. Shuningdek, milliy libos, ranglar uyg'unligi, sahna yorug'ligi va kompozitsion yechimlarning raqqosa obrazining badiiy yaxlitligini ta'minlashdagi roli asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari portret san'ati orqali sahna san'ati vakillarining ijodiy qiyofasini ochib berishda estetik mezonlarning muhim ahamiyatga ega ekanligini ilmiy jihatdan tasdiqlaydi hamda tasviriy san'at ta'limi uchun metodik tavsiyalar beradi.

Key words: portret san'ati, raqqosa obrazi, estetik mezonlar, raqs plastikasi, emotsional ifoda, milliy libos, ranglar uyg'unligi, kompozitsiya, tasviriy san'at ta'limi.

KIRISH

Zamonaviy tasviriy san'atda portret janri shaxsning tashqi qiyofasini aks ettirish bilangina cheklanmay, uning ichki dunyosi, ruhiy holati, kasbiy faoliyati va estetik qiyofasini badiiy obraz orqali ifodalashni talab etadi. Ayniqsa, sahna san'ati vakillari — raqqosalar portretini yaratish jarayoni rassomdan yuqori darajadagi badiiy tafakkur, kuzatuvchanlik va estetik sezgirlikni talab qiladi. Chunki raqqosa obrazi harakat, ritm va emotsiya bilan uzviy bog'liq bo'lib, ularni portret janrining an'anaviy statik

shaklida ifodalash murakkab ijodiy vazifani yuzaga keltiradi.

Portret san'atida raqqosa obrazini yaratish nafaqat tashqi o'xshashlikka erishish, balki raqs san'atining ruhini, sahna madaniyatini va ijodiy energiyasini badiiy vositalar orqali ifodalashni ko'zda tutadi. Raqqosaning tana plastikasi, qo'l va bosh harakatlari, yuz ifodasi, nigoh va sahnadagi emotsional holati portretning asosiy estetik komponentlari sifatida namoyon bo'ladi. Shu jihatdan raqqosa portreti oddiy portret emas, balki sahna san'ati va tasviriy san'at sintezi sifatida

Compiled on: February 14, 2026.

Copyright: ©2026 by the authors. Submitted to International Journal of Science and Technology for possible open access publication under the terms and conditions of the [Creative Commons Attribution \(CC BY\) 4.0 license](#).

qaraladi.

O'zbekiston milliy raqs san'ati boy tarixiy an'analarga ega bo'lib, unda harakat, ritm va emotsiya milliy madaniyat bilan uyg'unlashgan holda namoyon bo'ladi. O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan artist Dilnoza Artiqova ("Orazibon") ijodi milliy raqs san'atining badiiy-estetik imkoniyatlarini yorqin aks ettiradi. Uning sahnadagi obrazini portret san'atida ifodalash orqali nafaqat individual ijodiy qiyofa, balki milliy raqs maktabining estetik mohiyati ham ochib beriladi.

Bugungi kunda san'atshunoslik tadqiqotlarida raqqosa portretini yaratishda ko'pincha tashqi bezak va liboslarga e'tibor qaratilib, harakat plastikasi va ichki emotsional holat yetarli darajada chuqur tahlil qilinmaydi. Shu sababli ushbu maqolada portret san'atida raqqosa obrazini yaratishning estetik mezonlarini kompleks tahlil qilish, ularning badiiy va pedagogik ahamiyatini ochib berish dolzarb ilmiy masala sifatida belgilandi.

METODOLOGIYA

Tadqiqot san'atshunoslik va badiiy-pedagogik yondashuvlar asosida olib borildi. Tadqiqot obyekti sifatida sahna san'ati vakillari, xususan raqqosalarining portret janridagi tasviriy obrazlari tanlandi. Tadqiqot subyekti esa raqqosa portretini yaratishda qo'llaniladigan estetik mezonlar va badiiy yechimlar hisoblanadi.

Tadqiqot jarayonida quyidagi metodlar keng va tizimli qo'llanildi: Kuzatuv metodi raqqosaning sahnadagi real harakatlarini, tana plastikasi, ritm va emotsional holatini aniqlashda asosiy metod bo'lib xizmat qildi. Sahnaga chiqishlari, video va foto materiallar asosida harakat dinamikasi tahlil qilindi.

San'atshunoslik tahlili metodi orqali mashhur rassomlar tomonidan yaratilgan raqqosa portretlari rang, kompozitsiya va psixologik ifoda nuqtayi nazaridan o'rganildi.

Amaliy-ijodiy metod portret yaratishning barcha bosqichlarini qamrab oldi: eskiz tayyorlash, kompozitsion markazni aniqlash, rang palitrasini tanlash, yorug'lik va soya bilan ishlash, badiiy umumlashtirish. Taqqoslash metodi klassik va zamonaviy portretlarda raqqosa obrazining ifodalanish uslublarini qiyosiy tahlil qilishga imkon berdi. Empirik tahlil metodi orqali amaliy jarayonda olingan natijalar umumlashtirildi va estetik mezonlarning samaradorligi baholandi.

TADQIQOT NATIJALARI

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, raqqosa portretini yaratishda estetik mezonlar tizimli va o'zaro bog'liq holda qo'llanilgandagina badiiy yaxlit obraz yuzaga keladi.

Birinchidan, harakat plastikasi portretning asosiy ifodaviy vositasi hisoblanadi. Tana chiziqlari, egilishlar, qo'l va bosh holatlari orqali raqs ritmi vizual tarzda ifodalanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, harakat plastikasi to'g'ri aks ettirilgan portretlar tomoshabinda sahna dinamikasi hissini uyg'otadi.

Ikkinchidan, emotsional holat raqqosa portretining psixologik chuqurligini belgilaydi. Yuz ifodasi, nigoh va tana holati orqali raqqosaning sahnadagi kayfiyati va ichki kechinmalari yetkaziladi.

Uchinchidan, ranglar uyg'unligi raqqosa obrazining badiiy ta'sirchanligini oshiradi. Issiq ranglar harakat va energiyani, sookin ranglar esa nafislik va ruhiy muvozanatni ifodalaydi.

To'rtinchidan, milliy libos va bezaklar obrazning milliy va madaniy mohiyatini ochib beradi. Libos naqshlari va ranglari portretning estetik qiymatini oshiradi.

Beshinchidan, kompozitsion yechim figuraning fon bilan muvozanatini ta'minlab, badiiy yaxlitlikni yaratadi.

DISKUSSIYA

Olingan natijalar san'atshunoslik adabiyotlarida ilgari surilgan qarashlar bilan mos keladi. Ilmiy manbalarda ta'kidlanganidek, sahna san'ati vakillari portretida harakat va emotsional ifoda ustuvor ahamiyatga ega. Ushbu tadqiqot bu fikrlarni amaliy jihatdan tasdiqlaydi.

Shu bilan birga, ayrim portretlarda tashqi bezaklarga ortiqcha e'tibor qaratilib, raqqosaning ichki ruhiy holati yetarli darajada ochilmay qolishi mumkinligi aniqlandi. Demak, estetik mezonlar o'zaro muvozanatda qo'llanilishi lozim.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, portret san'atida raqqosa obrazini yaratish harakat plastikasi, emotsional ifoda, ranglar uyg'unligi, milliy libos va kompozitsion yechimlarning uyg'unligiga asoslangan murakkab ijodiy jarayondir. Ushbu

estetik mezonlar asosida yaratilgan portretlar nafaqat badiiy, balki pedagogik ahamiyatga ham ega bo'lib, yosh rassomlarda estetik did va badiiy tafakkurni rivojlantiradi. Tadqiqot natijalari portret san'atida raqqosa obrazini yaratish metodikasini takomillashtirishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Pardaboy Xudoyberdiyev. Tasviriy san'atda ta'lim sifati va samaradorligini oshirishning metodik asoslari. *Журнал музыки и искусства*, 2022. — (O'zbekiston kontekstida tasviriy san'at pedagogikasi bo'yicha amaliy maqola)
2. Urinboev Sh.E., Barnayeva S. Principles of Development of Fine Arts in Central Asia. *World of Science: Journal on Modern Research Methodologies*, 2023. — (Markaziy Osiyo tasviriy san'ati rivoji bo'yicha zamonaviy tadqiqot)
3. Yang M., Zhang J., Yahaya W.A.J.W. & Yang Y. Developing and implementing the four-dimensional aesthetic education framework in elementary education. *Frontiers in Education*, 2025. — (Estetik tarbiya va tasviriy san'at o'qitish bo'yicha xalqaro zamonaviy yondashuvlar)
4. Relationship between visual image art and dance teaching. *Computers in Human Behavior*, 2025. — (Tasviriy san'at va raqs san'ati o'rtasidagi pedagogik bog'liqlik)
5. S. F. Abdurasulov. Tasviriy san'at o'qitish metodikasi. Toshkent: "Toshkent" nashriyoti, 2012. — (O'zbek tilidagi tasviriy san'at metodikasi bo'yicha asosiy darslik)
6. Ahmet Uzuner. Portrait Essays in the Artistic Practices. *AKRA International Journal of Culture Art Literature and Educational Sciences*, 2021. — (Portret san'ati fenomeni bo'yicha xalqaro tadqiqot)
7. Tasviriy san'at turlari va ularning o'ziga xosliklari, *ZDIFF ilmiy jurnali*, 2025. — (Tasviriy san'at turlarini tahlil qiluvchi zamonaviy maqola)